

УДК: 364.35:330.34(497.11)
Примљено: 15. фебруара 2011.
Прихваћено: 04. марта 2011.
Оригинални научни рад

Српска политичка мисао
број 1/2011.
год. 18. vol. 31.
стр. 163-186.

Снежана Грк

Институт друштвених наука, Београд

РЕФОРМА ПЕНЗИОНОГ СИСТЕМА У СРБИЈИ - У СЕНЦИ ПРИВРЕДНОГ РАСТА И НЕПОВОЉНЕ ДЕМОГРАФСKE СТРУКТУРЕ*

Сажетак

Порука из истраживања у овоме раду јесте: да за отклањање проблема финансирања социјалних и пензионих фондова ће у наредној деценији или две “увезена” радна снага бити покретач развојног производног циклуса. То је једино решење да се донекле ублаже негативне последице вођења више деценијски лоше економске и демографске политике у Србији, а које се рефлектују на јако неповољну сразмеру броја запослених и пензионера. Дакле, жељени привредни развој Србије може да се обезбеди преко већег прилива страних и домаћих инвестиција, применом нове технологије и запошљавањем високообразованих кадрова из земље и иностранства. То је уједно услов да се створе стабилни извори прихода за државу и социјалне и пензионе фондове. Али, пошто пензије нису искључиво ствар државе оне ће зависити и од догађања на тржишту и од понашања појединаца. Спровођење реформе пензионог система највише ће зависити од политичке воље за његову реализацију.

Кључне речи: пензиони систем, реформа, пензијско-инвалидско осигурање (ПИО), привредни раст, демографска структура.

* Овај рад је део истраживања на пројекту *Моделирање развоја и интеграције Србије у светске токове у светлу економских, друштвених и политичких гигања*, евиденциони број 179038, који финансира Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије.

ДИЈАГНОЗА СТАЊА ПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ

Према последњим истраживањима Светског економског форума¹⁾ међу 139 земаља у 2009. години, Србија је по међународној конкурентности своје привреде на ранг листи заузела 96. место²⁾ са оценом 3,84. Судаћи према оцени направљен је благи помак у побољшању конкурентности у Србији, али он није био довољан да земљу класификује на боље место на овој ранг листи, јер су друге земље направиле далеко већи помак у конкурентности.

Када анализирамо ранг Србије у светској привреди мерено према бруто домаћем производу (БДП) по глави становника види се да је уследио пад. Према подацима Међународног монетарног фонда (ММФ) из априла ове године Србија (видети *Табелу 1*) са 5.821 америчких долара је на 75. месту, а у претходној години је била на 67. месту. Дакле, мерено према овом параметру конкурентност привреде Србије има тенденцију слабљења. Погоршање конкурентности последица је све веће економске и друштвене кризе.

Табела 1. БДП по глави становника

НОМИНАЛНИ

Ранг	Земља	Износ у доларима
1	Луксембург	105.918
24	Грчка	29.635
30	Словенија	24.111
40	Хрватска	15.284
63	Румунија	7.523
75	Србија	5.821
85	Македонија	4.546
88	БиХ	4.365
98	Албанија	3.837

Извор: ММФ, доступно 25. септембар 2010. године

Стратегија развоја (коју је израдила углавном “иста група српских експерата” која је радила све досадашње стратегије) у наредној деценији предвиђа пораст српског бруто домаћег производа по глави становника са садашњих 4.100 еура на 7.500 до 8.000 еура³⁾ 2020-те године.

1) Извор: Светски економски форум, доступно 09. септембра 2010. године.

2) Годину дана пре тога Србија је била на 93. месту са оценом 3,77.

3) Достицање БДП-а по глави становника од 8.000 еура пројектован је са претпоставком благе депресијације динара.

Па ипак, уколико се чак и оствари пројектована стопа раста, БДП по глави становника у Србији 2020-те године биће мањи него што је у Хрватској данас. Другим речима, ни за десет година Србија неће достићи вредност БДП по глави становника од оног који данас има Хрватска.

Прецизнији показатељ стандарда је паритет куповне моћи (PPP). Према овом показатељу, БДП по глави становника у Србији је већ достигао 10.577 долара или око 8.000 еура (док је PPP у Хрватској 17.707 долара). Са овом вредношћу куповне моћи Србија је и даље на зачељу листе земаља у региону. Слабије рангирана од Србије је још само Македонија, Босна и Херцеговина и Албанија. Видети *Табелу 2*.

**Табела 2. БДП по глави становника
ПАРИТЕТ КУПОВНЕ МОЋИ (PPP)**

Ранг	Земља	Износ у доларима
1	Луксембург	78.409
25	Грчка	29.839
31	Словенија	27.470
47	Хрватска	17.707
68	Румунија	11.869
73	Србија	10.577
82	Македонија	9.183
92	БиХ	7.634
94	Албанија	7.169

Извор: ММФ, доступно 25. септембар 2010. године

Поред економских показатеља, Светски економски форум приликом рангирања земаља користи и параметре везане за пословање. Ту је Србија такође остварила неповољне резултате. У сегменту функционисања тржишта роба и услуга земља се налази на самом светском дну⁴⁾.

Неповољни чиниоци за пословање који онемогућавају бољу конкурентност у Србији су неефикасност државне бирократије, корупција, рестрикција радног права, лоша инфраструктура, политичка нестабилност, приступ финансијама, пореска регулатива, однос према раду, пореско оптерећење, неадекватно образовање,

4) По доминацији на тржишту Србија је на 138. месту, и по ефектима антимонополских послова на 137. месту.

нестабилност владе, криминал и крађа, систем здравствене заштите.

На заостајање Србије најнеповољније су утицали развијеност институција и инфраструктуре. Слабости у погледу развијености институција, административних процедура и конкуренције на тржиштима производа и услуга су области за које је влада директно или индиректно одговорна. Развој земље и конкурентност одразили су се на целокупну привредну активност и на животни стандард грађана. Дубока рецесија у којој се Србија нашла учинила је своје, па је опоравак из таквог стања спор и тежак.

МАКРОЕКОНОМСКИ ПОКАЗАТЕЉИ

Макроекономски показатељи наговештавају да ће се земља још дуго суочавати са проблемима: спољног дуга, повећане задужености грађана и привреде, недостатка страних директних инвестиција, инфлације, високог фискалног дефицита, незапослености и сиромаштва.

Упркос оцени Европске комисије⁵⁾ (ЕС) да је у првој половини 2010. године извоз утицао на то да Србија забележи раст бруто домаћег производа за “скромних 1,2 одсто” – то је само лагани економски опоравак, јер је и даље незапосленост висока, дефицит платног биланса је увећан премда је, захваљујући порасту извоза, спољнотрговински дефицит⁶⁾ нешто смањен.

Очекује се да ће привредни раст у 2010. години бити 1,5 одсто, под условом да се настави раст индустријске производње⁷⁾. Међутим, чак и да се оствари тај очекивани привредни раст, он је још увек недовољан да би се превазишли проблеми због велике јавне потрошње⁸⁾ и високог укупног дуга⁹⁾.

5) Извор: Европска комисија у Бриселу, *Economic analysis* ЕС, Brisel (доступно 16.10.2010 године).

6) Спољнотрговински дефицит Србије до септембра 2010. године је сведен на 3,4 милијарде еура, што је за седам одсто мање него у истом раздобљу 2009. године, уз раст извоза од 20,3 одсто. (Извор: ЕС, доступно 16.10.2010 године).

7) У септембру 2010. године индустријска производња имала је годишњи раст од 4,7 одсто. (Извор: РЗС, доступно 10.10.2010 године).

8) Јавна потрошња тренутно учествује са 44 одсто у БДП-у. Циљ владе Србије је да тај удео сведе на 40 процената.

9) Укупан спољни дуг у августу је износио 23,6 милијарди еура, при чему је дуг јавног сектора био 8,4 милијарди еура, а дуг приватног сектора 15,2 милијарди еура. (Извор: Народна банка Србије, доступно 19.10.2010).

Однос спољног дуга и БДП-а, на крају јуна 2010. године је износио 78,1 одсто¹⁰⁾. На повећање дуга је утицао пораст спољног дуга јавног сектора, који је на крају шестог месеца достигао 27,4 одсто БДП-а. У јулу је био нешто смањен укупни спољни дуг, да би у августу достигао 23,6 милијарди еура¹¹⁾, односно веома близу нивоа високе задужености од 80 процената. Јавни дуг на крају септембра износио је 11,62 милијарде еура, што је чак 38,5 одсто БДП¹²⁾-а.

Раст премије ризика, изазван кризом јавног дуга у неким чланицама еурозоне, довео је до даљег слабљења динара и поред неких повољнијих макроекономских показатељима (о очекиваном и оствареном расту и платнобилансном дефициту). Слабљење динара за последицу има раст увозних цена који је до сада имао скроман утицај на инфлацију због ниске агрегатне тражње. Агрегатна тражња деловала је дезинфлаторно. Међутим, могућно је да ће овај дезинфлаторни утицај да слаби због одмрзавања зарада у јавном сектору и пензија. Намера је да се одмрзавањем зарада у јавном сектору и пензија заустави обезвређивање примања становништва јер око два милиона грађана Србије има стални пад примања, а уз то трошкови живота расту¹³⁾, а прети и инфлација.

За 2010. годину је била планирана инфлација од шест одсто плус-минус два одсто. Инфлација је у првој половини 2010. године достигла стопу од 4,7 одсто, али је у јулу поново кренула навише због раста цена хране, мање вредности динара и очекивања раста потрошње. Ако се настави поскупљење хране цене ће расти до краја године, па би инфлација у том случају могла досегнути преко 9,0 одсто. А већ од 2011. године цене ће убрзано да расту због одмрзавања плата и пензија.

Да би одржала инфлацију у планираним оквирима централна банка је морала да поштри монетарну политику. Заправо, да би се остварили средњорочни циљеви у погледу инфлације у централној банци су оценили да је потребно повећати референтну стопу¹⁴⁾.

10) Један од услова Мастрихтског споразума јесте да укупан дуг земље која претендује да уђе у Европску унију не сме бити већи од 60 одсто БДП-а. Настави ли се спроводити политика коју саветује ММФ, уз политику прецењеног динара и високих камата, укупан спољни дуг Србије (државе и приватног сектора) у наредне две године биће већи од 90 одсто бруто домаћег производа.

11) Извор: Извор: Народна банка Србије, доступно 19.10.2010. године.

12) Извор: Министарство финансија Републике Србије, доступно 19.10.2010. године.

13) Трошкови живота у 2009. години повећани су за 8,6 одсто, а у 2010. за око 8,0 одсто. У исто време пензије су биле замрзнуте па је то њихов реални пад од око 17 процената.

14) Извршни одбор НБС у августу, септембру и октобру 2010. године повећавао је референтну каматну стопу. Последње повећање референтне каматне стопе на 9,5 одсто извршено је 14.10.2010. године. (Извор: НБС, доступно 14.10.2010. године). То је учињено

Због раста референтне камате државних депозита (од августа 2010. године) се донекле стабилизовао девизни курс.

Међутим, централна банка подизањем каматне стопе на динаре (да би спречила убрзање инфлације) заправо онемогућава привредни опоравак. Исто тако, привреда не може да очекује ниже камате ни у иностранству, односно каматне стопе по којима се задужује, будући да је ризик улагања у Србију већи од просека за транзиционе земље у Европи.

Кочница привредног развоја у Србији су инвестиције. Стране директне инвестиције су заказале јер је њихов прилив у првој половини 2010. године био мањи од половине оног из првог полугођа 2009. године, достигавши свега 480 милиона еура заједно са портфолио инвестицијама.

Слабо извршење јавних инвестиција је стари проблем у Србији. Разлог за то јесте између осталог недостатак ваљаног вишегодишњег буџетског планирања. Други разлог је правна неизвесност везана за ефикасну изградњу инфраструктуре односно надокнаду за експропријацију за кључне инфраструктурне пројекте.

Да би земља изашла из незавидног економског стања у коме се сада налази потребно је да “владини експерти” направе националну дугорочну стратегију¹⁵⁾ развоја - како би се покренуо привредни раст. Разуме се, морају се укључити кредибилне мере за знатно смањење буџетског дефицита¹⁶⁾ и контролу јавног дуга. То треба да утиче на значајно смањење ризика улагања у Србију и

да би се зауставио раст инфлације настао због раста цена хране и раста премија ризика на увозне цене.

15) Модел развоја Србије направила је група српских економских експерата и презентovala исти у октобру 2010. године. Предложени модел развоја значи измену у структури текуће потрошње у корист инвестиција и смањење јавне потрошње. Али, слабост овога понуђеног модела је што недовољно аплицира веће образовање кадрова, иновације и веће истраживачке иницијативе научника.

16) Дефицит буџета Србије на крају септембра 2010. године износио је 84,5 милијарди динара (приходи су били 468,5 а расходи 552,9 милијарди динара). Од наплате пореза на додату вредност (ПДВ) за девет месеци ове године прикупљено је 232,3 милијарде, од акција 92,9 милијарди, а од пореза на доходак грађана 54 милијарде динара. (Извор: Министарство финансија, доступно 09.10.2010. године).

Највећи буџетски расходи били су по основу исплата организацијама обавезног социјалног осигурања, и то 199,4 милијарде, а трошкови за запослене су били 135,8 милијарди динара. За капиталне издатке потрошено је 10,3 милијарде динара. За отплату камата у септембру је потрошено 4,5 милијарди динара, а то је више од просека издатака буџета за те намене у протеклим месецима.

Буџетом за 2010. годину били су предвиђени приходи од 660,7 милијарди, и расходи од 762,9 милијарди, тако да је дефицит требао да износи 102,2 милијарде динара. Али, влада Србије је припремила ребаланс буџета за 2010. годину. Дефицит буџета Србије у 2010. години биће увећан између 15 и 16 милијарди динара након ребаланса и износиће око 120 милијарди динара. (Извор: Министарство финансија, доступно 19.10.2010. године). Ребаланс буџета за 2010. годину ће зависити од процене ММФ-а.

на већи раст инвестиција. Без добро осмишљене дугорочне националне стратегије, која треба да покрене реформу у Србији, неће бити побољшања конкурентности, повећања запослености, животног стандарда и смањења сиромаштва.

СИРОМАШТВО У СРБИЈИ

У Србији је пад запослености забрињавајући, а нарочито због чињенице да је он током кризе у земљи два и по пута већи него пад производње. Стопа незапослености је достигла 20,1 одсто¹⁷⁾, наиме запосленост је пала испод 50 одсто. Разлог за пад запослености треба тражити у досадашњим неуспелим приватизацијама. Послодавци су кризу искористили да се ослободе вишка запослених, чак и пре рока на који их је приватизациони уговор обавезивао. То је додатно повећало и број сиромашних у Србији.

Због недостатка статистичких података за 2010. годину о сиромаштву становништва у Србији осврнимо се на податке из 2009. године који казују следеће. У 2009. години је у односу на претходну годину број оних грађана који живе испод апсолутне границе сиромаштва повећан за 60.000. Те године је око 700.000 људи¹⁸⁾ било без довољно средстава за основне животне потребе, односно храну и становање. Иако је тада инфлација била ниска, људи који су проглашавани технолошким вишком и по том основу добијали отказе у првом моменту нису толико осећали немаштину. Они су се тек касније нашли у једном зачараном кругу безнађа, а многи и на ивици егзистенције. Њихова егзистенција је данас практички немогућа.

Ако посматрамо регионалну мапу сиромаштва у Србији ситуација према подацима Републичког завода за статистику је следећа. Највећи пораст стопе сиромашног становништва забележен је у централној Србији, и то са седам одсто у 2008. години ова стопа је порасла на 9,3 одсто у 2009. години. Сиромашење у руралним срединама је израженије. То потврђује забележени раст са 7,5 одсто становништва испод апсолутне границе сиромаштва у 2008. години на 9,6 одсто у 2009. години. У градском подручју није забележена стопа раста сиромаштва.

У изразито тешким условима у Србији живе породице са пет и више чланова. Статистички податак за 2008. годину показује да

17) Према Анкети о радној снази из априла 2010. године. (Извор: РЗС, доступно 21.10.2010. године).

18) Извор: Министарство за рад и социјалну политику, доступно 02.08.2010. године.

је испод апсолутне границе сиромаштва живело 10 одсто таквих породица, док је у 2009. години њих било чак 14,2 одсто¹⁹⁾. Поражавајуће је што проценат деце која немају ни за основне потребе достиже 9,3 одсто.

Свако десето дете до 14 година живи испод линије апсолутног сиромаштва, као и 8,4 одсто деце од 14 до 18 година. У 2009. години је повећана и релативна линија сиромаштва за 0,4 одсто и по тој категоризацији 13,6 одсто становништва је сиромашно.

То је и разлог што је у Србији број народних кухиња повећан у 69 општина, а њихове услуге користи више од 36.000 грађана. Број сиромашних је још већи ако се зна да је многима од њих испод достојанства да траже помоћ у народним кухињама. У Нацрту закона о социјалној заштити предвиђају се већа социјална давања. Социјалну помоћ у Србији примају 68.000 породица.

Планираним изменама закона о социјалној заштити који би ступио на снагу 1. јануара 2011. године, број чланова домаћинства који ће бити обухваћени социјалном заштитом биће повећан за 60 одсто, а укупни буџетски расходи за те намене за 70 одсто. Из буџета ће требати више издвајати за ове намене, па се трошак примене овог закона процењује на око три милијарде динара.

У оквиру аранжмана са ММФ договорено је да се по ребалансу буџета обезбеди 800 милиона динара за подршку социјално угроженим и то: 250 милиона за намирнице за народне кухиње, 130 милиона за пакете хране и хигијене, 100 милиона за хитне интервенције у социјалној заштити и 400 милиона за помоћ најсиромашнијим општинама за развој услуга и помоћ у области социјалне заштите.

Међутим, ова издвајања из буџета неће допринети да се број социјално угрожених смањи. Србија ће бити доведена у доста тешку ситуацију због нарастајућег броја сиромашних и пензионера, па ће запасти у још веће проблеме у годинама које долазе.

ПЛАТЕ И ПЕНЗИЈЕ У СВЕТЛУ МАКРОЕКОНОМСКЕ ПРОЈЕКЦИЈЕ

Након успешно завршеног преговора²⁰⁾ представника власти у Србији и експерата ММФ-а, о петој ревизији стенд-бај аранжмана, дата је могућност да Србија повуче додатних 380 милиона еура. Поред тога договорено је са представницима Фонда да се у току

19) Извор: Министарство за рад и социјалну политику, доступно 02.08.2010. године.

20) Састанак је одржан 27.08.2010. године.

2010. године повећају кредитни подстицаји за привреду и грађане у износу од шест милијарди динара, и да се додатна средства издвоје и за социјалну помоћ. Такође је договорено да се плате и пензије одмрзну у јануару 2011. године, а да пензионери у октобру 2010. године добију једнократну помоћ²¹⁾.

Договорено је да у јануару плате и пензије порасту за половину стопе шестомесечне инфлације. Поред овога повећања запослени и пензионери требали би да добију повећање и у априлу и октобру 2011. године. Плате и пензије биће кориговане у априлу и октобру по формули по којој ће повећање бити једнако половини шестомесечне инфлације увећаној за половину реалног економског раста. Иста формула за обрачун плата и пензија користила би се и у 2012. и 2013. години, што значи да би повећање пензија и плата у јавном сектору било једнако полугодишњем расту инфлације увећано за половину економског раста.

У Меморандуму о буџету за 2011. годину представљена је макроекономска пројекција до 2013. године. У њему се наводе предвиђања о смањењу јавне потрошње и повећању државних инвестиција.

Према параметрима који су презентирани у *Макроекономској пројекцији до 2013. године* пензије би од априла 2011. године порасле за 3,4 одсто, а од октобра исте године 2,5 процената. Априлско повећање у 2012. години износило би 3,5, а октобарско два одсто. Годину дана касније пензије би биле веће за три одсто у априлу и додатна два процента у октобру – каже се у Меморандуму о буџету.

Али, није се водило рачуна о томе да ће плате у јавном сектору и пензије бити третиране симетрично током 2011. године па то значи да ће стопа њиховог раста бити иста. Процент њиховог раста се не може прецизно одредити зато што ће зависити од стопе инфлације.

Креатори економске политике су пројектовали да ће Србија за три године забележити раст од 5,5 одсто, с нешто нижом стопом инфлацијом од 4,1 одсто, али и врло скромним растом животног стандарда. Видети *Табелу 3*.

21) Свим пензионерима, а има их 1,4 милиона, са пензијом нижом од 30.000 динара у октобру 2010. године је подељено по 5.000 динара једнократне помоћи. Право на ову помоћ поред пензионера Фонда ПИО, запослених (1.334.556) и самосталних делатности (56.597) има и 223.968 пољопривредних пензионера чија просечна пензија не прелази 8.169 динара, али право имају и они који примају пензије из иностранства или мешовите пензије. У ствари, од укупно 1,66 милиона пензионера њих 1,4 милиона добија бонус од 5.000 динара, што чини око 78 одсто пензионера. (*Извор*: Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање, доступно 27. август 2010. године).

Ова исплата једнократне помоћи пензионерима кошта буџет 6,8 милијарди динара.

Табела 3. Макроекономске пројекције до 2013. године

	2011.	2012.	2013.
Економски раст	3%	5%	5,5%
Инфлација	4,5%	4,3%	4,1%
Раст запослених	0,5%	1,1%	1,6%
Број запослених	1.840.000	1.861.000	1.891.000
Раст просечне плате	1,5%	2,3%	2,9%

Извор: Меморандум о буџету, доступно 28. август 2010. године

Из података презентираних у Меморандуму о буџету види се намера државе да се повећавају издаци за инвестиције смањењем укупних трошкова намењених за јавну потрошњу, за плате и пензије. Предвиђа се смањење учешћа јавне потрошње у бруто домаћем производу за три одсто и наглашава се да “велико фискално прилагођавање није могуће без чврсте фискалне дисциплине и поштовања горње границе расхода предвиђене овим пројекцијама”.

Висок фискални дефицит и чињеница да плате и пензије чине велики део државних расхода у износу од 800 милијарди динара, значи да повећање од само један одсто увећава раст трошкова од осам милијарди динара. Па ипак, због погоршане социјалне ситуације (јер су пуне две године замрзнута примања) требало би надокнадити раст цена хране, што не би било могуће ако би се индексирање плата и пензија обавило тек у априлу. То је разлог што је прва индексација померена за јануар 2011. године. Ова индексација ће буџет за 2011. годину коштати четири до пет милијарди динара и тај трошак ће морати да се уклопи у планирани буџетски дефицит од четири одсто БДП за ту годину.

Циљани фискални дефицит од четири одсто БДП-а је у складу са договореном формулом у предложеним амандманима Закона о буџетском систему. Међутим, пошто не расту буџетски приходи, мањак у државној каси ће у 2010. години бити већи од предвиђених 4,5 одсто бруто домаћег производа.

У Меморандуму о буџету наводе се и нека решења²²⁾ везана за пореску реформу, која су у преговорима са експертима ММФ-а усвојена, као и фискална правила у оквиру Закона о буџетском систему. Предложене законске одредбе о фискалној одговорности требају бити снажна подршка намераваном смањивању дефицита.

22) Једна од варијанти јесте повећање опште стопе пореза на додату вредност од 18 одсто. Постоји и могућност повећања пореза на поједине производе, као што су рачунари и станови у новоградњи, који су се досад опорезивали по стопи од осам процената. Као варијанта помиње се и прогресивно опорезивање зарада уз повећање неопорезивог прага, али и измене у обрачуну основице за годишњи порез на доходак грађана. Решење се види и у измени пореза на имовину и смањење намета на добит предузећа.

Па ипак, без обзира на сва понуђена решења земља најпре мора да успостави унутрашњу равнотежу и окрене се подстицању домаће тражње. Другим речима, домаћа тражња мора да ојача како би била носилац опоравка, и то у време док се примењује фискална стабилизација односно смањење расхода. Али, за примену строгих фискалних планова велики ризик представљају расходи – који ни су обухваћени планом²³⁾.

Влада Србије мора да стабилизује јавне финансије и направи кредибилне планове за контролу јавног задуживања, и смањење јавног дуга. ММФ инсистира на успостављању строге фискалне дисциплине како би се смањило минус у буџету. У ствари, буџет за 2011. годину ће бити покривен стенд-бај програмом ММФ-а. Мада сада може бити теже и скупље да се продајом државних обвезница прикупе средства за финансирање буџета, реално посматрано дефицит од 4,8 одсто БДП-а (колико се планира да ће бити до краја 2010. године) могао би да буде финансиран комбинацијом задуживања у еурима код банака, страним зајмовима, даљом продајом трезорских записа и, ако буде потребно, повлачењем владиних депозита.

Када програм са ММФ-ом истекне у априлу 2011. године о буџету би требао да брине Фискални савет који ће се формирати за буџет за 2012. годину и будуће буџете на основу усвојеног договора. Фискални савет, као самостална и независна институција, треба да контролише поштовање фискалних правила, која би требало да обезбеде да се до 2015. године буџетски дефицит смањи на један одсто. Фискалним правилима предвиђено је и да јавни дуг не сме да пређе 45 одсто БДП-а. Пошто је постављена граница до које држава може да се задужује, јавни дуг не би смео да пређе ту границу.

Фискални савет ће Закон о фискалној одговорности примењивати²⁴⁾ на републичком и локалном нивоу. Надзирање примене правила фискалне стабилизације требало би да допринесе повећању новца за јавне инвестиције, а то би требало да има ефекте на економски раст.

23) У расходе за плате нису укључена средства за награде и бонусе, чији би евентуални ефекат на буџет био 2,2 милијарди динара. Ситуација би се додатно закомпликовала ако би дошло до одмрзавања проширеног дејства Општег колективног уговора, који се односи на топли оброк и регрес. Тада би државна каса била мања за 81,8 милијарди динара.

24) Скупштина Србије усвојила је 12.10.2010. године Закон о изменама и допунама закона о буџетском систему који садржи фискална правила, која требају да појачају фискалну дисциплину на средњи рок.

ОСВРТ НА ИЗМЕНЕ ЗАКОНА О ПЕНЗИЈСКО-ИНВАЛИДСКОМ ОСИГУРАЊУ

Изменама²⁵⁾ Закона о пензијско-инвалидском осигурању²⁶⁾ (ПИО) предвиђено је да се од 2011. године постепено повећавају услови за стицање старосне границе за одлазак у пензију. Тако је Законом предвиђено да би од 2023. године у пензију мушкарци ишли са 40 година стажа и 58 година живота, а жене са 38 година стажа и 58 година живота.

Мушкарци ће и даље моћи да иду у пензију са навршених 65 година живота и 15 година стажа, а жене са навршених 60 година живота и најмање 15 година стажа. У старосну пензију ће се ићи и са 45 година стажа, без обзира на године живота.

Изменама које су наведене у Закону о пензијско-инвалидском осигурању поопштравају се и услови за добијање породичне пензије. Наиме, према решењима која су презентирана у овоме Закону, удовац би стицао право на породичну пензију ако је до смрти брачног друга навршио 58 година живота, уместо досадашњих 55 година живота. Удовица би стекла исто право када напуни 53 године живота, уместо 50 година живота, како је по садашњем закону.

Изменама закона дефинисан је одлазак у пензију за службенике који су радили у одређеним државним службама. Повећавају се услови за одлазак у пензију полицијских службеника, војних лица, службеника пореске полиције, припадника БИА и појединих припадника министарства спољних послова. Они ће у пензију убудуће, и то уз бенефицирани стаж, моћи да иду са 55 година живота, 25 година стажа и 15 година ефективног рада на тим пословима, уместо са 53 године живота, 20 година радног стажа и 10 година ефективног рада, како сада закон налаже.

Пензија би се убудуће усклађивала два пута годишње и то 1. априла и 1. октобра. При том, 1. априла 2011. и 1. априла 2012. године усклађиваће се са потрошачким ценама и пола процента бруто домаћег производа из претходне године. Од 1. априла 2013. године усклађиваће се са потрошачким ценама и растом БДП уколико он буде већи од четири одсто. Сваког 1. октобра пензије би се усклађивале са растом потрошачких цена у претходних шест месеци.

Поред тога, изменама закона предлаже се смањење личног коефицијента са четири на 3,8 приликом утврђивања највише пен-

25) Измене ће се, уколико буду усвојене, примењивати поступно до 2023. године.

26) Доступно, 02.09.2010. године.

зије. Ово је направљено како би се смањила разлика између износа највише и најниже пензије.

Међутим, предложене измене Закона о пензијско-инвалидском осигурању су доста дискутабилне, јер се смањују пензије и ствара се још већи распон између највиших и најнижих мировина. Посматрано из садашње перспективе чини се да су синдикати у Србији увидели све замке и слабости презентираних измена Закона о пензијско-инвалидском осигурању. Стога је сасвим разумљиво што је усклађивање пензија са растом БДП-а изазвало опште негодовање код синдиката. Али, власт у земљи покушава да оправда себе уз изговор да су ове измене Закона заправо захтеви ММФ-а. То само још више говори о неубедљивости експерата који се баве овом проблематиком у Србији и њиховој спремности да се заклоне иза ММФ-а.

Логично је било да се власт у земљи састала са синдикатима и саслушала њихова мишљења по питању измена Закона о пензијско-инвалидском осигурању. Овако се надвила тамна сенка на предлог закона јер је исти сачињен без консултација са синдикатима и ван социјално-економског савета.

Србија је земља у којој је много радно способног становништва “на силу” отерано у пензију. Разуме се, садашњи и будући пензионери не могу да буду одговорни за лоше вођење политике запошљавања, а такође ни за лоше вођење економске политике - него су за то искључиво одговорни експерти на власти. Заправо, узрок лошег стања у земљи треба тражити у лошој приватизацији, спорим економским реформама, недовољном привредном расту и лошој демографској структури у земљи.

ПОГОРШАВАЊЕ ПОЛОЖАЈА ПЕНЗИОНЕРА

Економска и финансијска сцена у Србији је забрињавајућа јер привреда и становништво имају огромне кредите²⁷⁾, инфлација узима маха, сиромаштво се шири, демографска мапа Србије је такође забрињавајућа, па подизање прага захтеваног стажа за жене и старосне границе, утицаће на даље погоршавање положаја са-

27) Према подацима кредитног бироа Удружења банака Србије (УБС), кредити предузећа износили су 1.125 милијарди динара, док су грађани дуговали 488,5 милијарди динара. (Извор: УБС, доступно, 16.09.2010. године). Од почетка године дуг предузећа је већи 17 одсто, а грађана 23 одсто. Грађани Србије су последњег дана августа на име кредита банкама дуговали 4,6 милијарди еура. Додају ли се том износу минуси на текућим рачунима, задужења на кредитним картицама и лизинг уговорима, грађани укупно дугују 5,2 милијарде еура. У ствари, просечан дуг сваког становника Србије банкама за кредите у августу 2010. године износио је 636 еура, а када се томе додају минуси на текућим рачунима, на кредитним картицама и по лизинг уговорима, просечан дуг сваког грађанина Србије у августу износио је 719 еура. (Извор: УБС, доступно, 16.09.2010. године).

дашњих и будућих пензионера, инвалида, као и оних људи који су проглашени технолошким вишком.

Чињеница је да Србија не може да настави са старом праксом задуживања и трошења незарађеног новца - јер би државу такво понашање одвело у банкротство. Међутим, не могу ни пензионери да сносе одговорност због лоше економске политике каква се води у земљи. Држава је одговорна што није урадила на време реформу пензионог система, а због лоше приватизације све већи број људи на силу се шаље у пензију, што додатно повећава број пензионера који су још радно способни²⁸⁾. Пошто је раст броја пензионера у директној корелацији са смањењем износа пензија, доста је упитно и чак немогуће остварити обећаних 70 одсто учешћа просечних пензија у просечним зарадама. У најбољем случају може се рачунати на тек нешто више од 50 одсто тога учешћа.

Чак и ако се у Србији оствари годишња стопа раста бруто домаћег производа од четири одсто, а зараде остваре реалну стопу раста од три одсто, корисници пензија остаће на истоме односно имаће скоро иста примања.

Пошто су познаваоци пензионе проблематике свесни ове опасности они у виду амандманима предлажу да се поред кретања потрошачких цена за обрачун пензија узме половина раста стопе БДП из претходне године, а не разлика изнад четири процента раста БДП. Овакав начин усклађивања пензије само би делимично побољшао положај најстарије популације.

Стално повећање броја пензионера, уз велику незапосленост, и планирано свођење масе пензија у буџету са садашњих 36,7 одсто на 30,0 одсто у 2016. години или са 13,2 одсто у БДП на свега 10,0 процената сугерише да се политика “уравнотежења буџета” највећим делом односи на пензије. Како на пензије и плате запослених у републичком буџету одлази око 68,3 одсто свих расхода, тада анализирајући пројекцију кретања свих фактора у 2011. години следи закључак да ће се просечна пензија повећати за само 1.300 динара.

Под условом да се истовремено економском и фискалном политиком обезбеди и кретање зарада у оквиру раста БДП-а (70 до 80 одсто од реалне стопе БДП-а) укупна потрошња не би довела до буџетског дефицита.

28) Број запослених у раздобљу 2008-2010. године смањено се за 170.000. А само у 2010. години до октобра месеца број запослених се смањено за 71.000, док се број пензионера повећао за око 20.000. То значи да се уплате доприноса смањују.

За пензионере би било боље да се текуће пензије обрачунавају по “швајцарској формули”²⁹⁾ и усклађују са кретањем зарада.

Квантитативна анализа показује да просечна пензија у просечној заради не би смела да пада испод 60 одсто, док минимална пензија не би смела бити нижа од 25 одсто просечне зараде из претходне године у Републици Србији. То је једини начин да се задржи садашња вредност најнижег износа пензија која не прелази 100 еура. Видети *Табелу 4*.

Табела 4. Број пензионера и износи пензија у јуну 2010. године – додала БГ

СТАРΟΣНЕ ИНВАЛИДСКЕ ПОРОДИЧНЕ БРОЈ

	Број	Просечан износ	Број	Просечан износ	Број	Просечан износ	
Запослени	693.495	25.170	326.747	20.021	314.314	16.014	1.334.556
Самосталне делатности	25.417	24.659	16.543	21.314	14.637	15.467	56.597
Пољопривредници	185.956	8.398	12.953	8.947	25.059	6.025	223.968

Извор: Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање, доступно 27. август 2010.

Уколико се напред презентирани предлог Закона о пензијско-инвалидском осигурању усвоји, тада усклађивање пензија са растом бруто друштвеног производа довешће до тога да многи пензионери, с обзиром на тренутни раст БДП, ће примати за пет година исту пензију какву имају сада, а многи пензионери повећање пензија неће ни дочекати.

ДЕМОГРАФСКА СЛИКА СРБИЈЕ И УСЕЉЕНИЧКА ПОЛИТИКА

У Србији су, посматрано у већини, пензије премале па пензионери нису проблем ове земље. Но, проблем је то што је просечна старост пензионера тек нешто већа од 50 година и питање је – ко је створио “армију” пензионера. Сада је земља доведена у ситуацију да се морају пронаћи решења како се цео пензиони систем не би урушио. Услов да до тога не би дошло је привредни раст. Да би се он покренуо у овој деценији влада Србије мора у блиској будућности да створи услове за запошљавање радно способних држа-

29) Почетком 2002. године, увођењем измена и допуна Закона о основама пензијског и инвалидског осигурања, почело је усклађивање пензија у Србији са платама по тзв. “швајцарској формули”. То значи да се пензије усклађују 50 одсто према расту плата, а 50 одсто према расту трошкова живота, и то квартално.

вљана Србије, или ће пак морати да “увезе” радно способне стране држављане. То је једино решење да се донекле ублаже негативне последице вођења више деценијски лоше економске и демографске политике, а које се рефлектују на сада јако неповољну сразмеру броја запослених и пензионера. А када се томе дода и број незапослених, произилази да Србија има мало квалификованих људских потенцијала и радно активног становништва за отклањање проблема финансирања социјалних и пензионих фондова и за покретање новог развојног привредног циклуса.

Недовољно отварање нових радних места, због слабог привлачења страних директних инвестиција, и вођење погрешне политике запошљавања довели су до тога да се сада мора размишљати о вођењу активне имиграцијске политике. Стратегија привредног раста ће значити борбу за радна места.

Према истраживањима која су рађена у свету - Европа је најпожељнији континент за запошљавање и крајње одредиште за највећи број исељеника из Индије, Кине и Филипина. Према тим истраживањима сваки трећи имигрант остане у Европи, док сваки четврти заврши у САД-у.

Пажњу заслужују подаци који се односе на Србију. Наиме, фрапантни и забрињавајући су најновији подаци³⁰⁾ Светског економског форума о “одливу мозгова” из Србије. Према тим подацима од 139 земаља³¹⁾ Србија је заузела 136. место по “одливу мозгова”, док је на 135. месту по сарадњи запослених и послодаваца.

Настави ли се и даље овакав тренд одласка високообразованих кадрова, креатори економске политике и политике радних односа ће морати веома брзо да приступе креирању усељеничке политике. Али овога пута би морали да направе добру дугорочну анализу о томе какав профил високообразоване радне снаге и стручних квалификација је потребан земљи да би се подигла конкурентност привреде Србије. Уз то, потребно је пронаћи начин да се стручњаци из иностранства привуку и интегришу у наше друштво.

Данас је демографска слика Србије катастрофална. Квалитет људског капитала све је лошији. У Србији више од 30.000 људи годишње умре него што се роди. Просечна старост становништва је 41 година³²⁾. По “одливу мозгова” Србија је на четвртм месту у свету. На запослење се чека јако дуго, па због тога млади губе стечено знање. У наредних 15-20 година тотално ће да буде измењена

30) Извор: Светски економски форум, доступно 09.10.2010. године.

31) Ранг је прављен по растућем редоследу односно од најмањег ка највећем броју.

32) Извор: Републички завод за статистику, доступно 18.10.2010. године.

демографска мапа Србије, па је за очекивати да ће домаће компаније потребну радну снагу тражити изван граница земље. Ово ће бити потпомогнуто и либерализацијом тржишта рада - ако Србија уђе у Европску унију. Треба размишљати и о томе да ће у наредних деценију или две “увезена” радна снага утицати на културолошке и социјалне промене у земљи.

Међутим креатори развојне и социјалне политике у Србији, пре него што приступе прављењу уселеничке политике, морају најпре да се позабаве домаћом незапосленом радном снагом, и анализом демографске структуре у земљи. Тренутне неповољне околности у Србији - које су последица катастрофално вођене вишедеценијске демографске и економске политике - су бројне и оне су препрека за привлачење високообразованих и стручних кадрова из иностранства. Као доминантна препрека за привлачење стручњака из иностранства су још увек најниже зараде у Србији у односу на земље у региону.

За високообразованим кадровима постоји глобална конкуренција. А тек ће се у времену које долази водити оштра борба за привлачење оних који су високообразовани. Данас у свету постоји 200 милиона становника у сталној миграцији, а готово 75 посто све досељеничке популације прими 28 држава света.

Досељеници мењају демографску слику света. САД је током последњих двадесетак година имала бољу демографску слику и већи раст БДП-а од држава Европске уније управо због јаког имиграцијског циклуса. Уселиници данас представљају генератор америчког научног и иновацијског технолошког развоја.

Старење становништва велики је друштвени проблем држава САД-а и ЕУ. Према предвиђањима³³⁾ у Европи ће 2030-те године бити двоструко више особа старијих од 65 година, него оних млађих од 15 година, док ће сразмера радно активних и пасивних износити 2,4:1. Такође и Азија има овај проблем. У 2010. години Јапан има 3 милиона мање радника него 2005. године. Лоши демографски трендови су присутни и у Кореји и Кини која ће према процени за двадесет година имати једнак број старијих од 65 година и млађих од 15 година.

Пре избијања последње кризе у развијеним земљама се рачунало да је довољно имати око 2,5 запослених на једног пензионера, па да пензиони систем буде одржив. Криза је показала да ни то није довољно и да је сада потребно имати више од 3,5 запослених на једног пензионера, да би се пензије одржале на нивоу мањем од половине просечне плате. С обзиром на то да ми имамо мање од

33) Извор: Nacional, Croatia, доступно 31.08.2010. године.

1,4 запослених на једног пензионера, а ни сви запослени, односно њихови послодавци, не плаћају доприносе редовно или то не чине никако, пензиони систем се заснива на захватању из буџета. Дакле, нисмо се примакли европским нормама, а да бисмо то учинили, било би потребно отворити још најмање два милиона радних места, која би кроз доприносе обезбеђивала довољан прилив новца у Фонд ПИО.

Ако се веома брзо нешто не уради како би се променио однос запослених и пензионера, постоји бојазан од брзог урушавања пензионог система у Србији. Уз садашњи тренд старења становништва ускоро би могло да се деси да и они које сада називамо “млади пензионери” морали би да раде и издржавају “старе пензионере”.

Држава Србија мора направити сопствени модел по којем ће у радни однос вратити радно способне људе који су у протеклом раздобљу пензионисани. Разуме се, треба пронаћи инвестиције и пројекте који ће искористити незапослени радни потенцијал, као и оне који су отишли у пензију, а још би могли радити. Зато је потребно израдити дугорочну стратегију развоја Србије, како би се видело који профил људи је потребан земљи и како спречити “одлив” домаћих квалитетних кадрова из земље. Србија мора да сачува своју квалитетну радну снагу. Заправо, потребно је сачувати домаће људске потенцијале па тек онда их у дефицитарним секторима надокнадити квалитетним кадровима из иностранства.

Поједина министарства позивају појединце из дијаспоре да се врате у земљу нудећи им услове који исељеници дефинишу. Али не смеју се запоставити домаћи кадрови односно не сме се дозволити да високообразовани људи који су остали у земљи буду маргинализовани. Научни потенцијал земље треба искористити у мери у којој они могу да допринесу привредном развоју Србије. Перспектива дугорочног развоја Србије види се искључиво у улагању у технолошки развој и истраживања. Економија мора да се заснива на знању и примени технологије, а мање на експлоатацији јефтине радне снаге.

*

* *

Обезбеђење сигурног економског и социјалног благостања за садашње и будуће генерације представља потребу ургентног реформисања пензијско-инвалидског осигурања (ПИО). А како овај проблем није “партијска ствар” он мора да се реши до краја. Зато је то велики изазов за српску владу јер је то потреба или нужност а не никако захтев или диктат ММФ како то поједини партијски експер-

ти покушавају приказују у јавности. Питање није треба ли ММФ него има ли Србија новац који је потребан за реформе.

Препорука ММФ-а и осталих међународних институција још 2005. године била је да држава крене у приватизацију Нафтне индустрије Србије (НИС) и реформу пензионог система. Али, ММФ је био незадовољан спровођењем мера на које се обавезала влада Србије. Најтеже је спровести реформу пензионог система јер је то свуда веома осетљива тема, а поготово код нас, где се то одмах посматра у контексту већ доста тешког материјалног положаја многих пензионера. У Србији су пензије мале због малог бруто домаћег производа. А повећање БДП-а је једино дугорочно решење проблема.

Из напред изнетих разматрања може се закључити да основни проблем који је карактеристичан за систем пензијског осигурања у Србији може се дугорочно решити, као што је већ напред речено, само побољшањем односа између запослених и корисника пензија, односно једино знатнијим повећањем броја запослених. Стога би један од циљева економске политике морао бити повећање запослености уз достизање односа између броја пензионера и броја запослених у пропорцији 1:3,5. Тада би пензиони систем био одржив. Но, садашње стање постаје алармантно јер се број запослених скоро изједначио са бројем пензионера. Србија има 1,66 милиона пензионера, па тако један запослени издржава једног пензионера и једног примаоца социјалне помоћи, а њих има око 700 хиљада.

Поред тога, становништво Србије се налази међу најстаријим на свету. И оно ће демографски старити. Према прогнозама³⁴⁾ Републичког завода за статистику за 30 година удео старијих од 65 година у укупном броју становништва повећаће се са 17 на 22 одсто. Значи, сваки четврти становник биће старији од 65 година док ће стопа демографске зависности старије популације порастати са 25 на 33 одсто.

Укупна стопа фертилитета од 1,4 је испод прага прости репродукције. Стопа природног прираштаја је -4,6 на 1.000 становника (стопа живорођених износи 9,6, а стопа смртности 14,2 на 1.000 становника). Све су ово фактори који имају негативне ефекте на актуелни пензиони систем, који је на средњи рок неодржив.

Па и поред тога што Србија има своје специфичности она се треба угледати на већину земаља у окружењу које су извршиле реформу својих пензионих система увођењем модела *три стуба* пензионог осигурања.

34) Извор: РЗС, доступно 18.10.2010. године.

Први стуб је обавезан и подразумева издвајање за текуће пензије. *Други стуб* је такође обавезан, и подразумева да сваки запослени има индивидуални рачун на који послодавац издваја неки износ новчаних средстава. Запослени у сваком моменту може да зна колико има новца на свом рачуну. Овај стуб је капитализован. *Трећи стуб*³⁵⁾ је добровољан. Наиме, он је на бази индивидуалне штедње и у зависности од износа доприноса и од тога како су средства пласирана треба очекивати да ће бити и висина пензије. Држава није гарант за исплату пензија из трећег стуба.

Док траје развој тзв. трећег стуба, који обухвата добровољно пензионо осигурање, треба се фокусирати на развој другог стуба који подразумева обавезно приватно пензионо осигурање. Но, у постојећим системским и економским околностима тежи су услови за његово успостављање. Синдикати могу да одиграју значајну улогу у успостављању адекватног надзорног органа, који би, поштујући правила супервизије и инвестирања, омогућио максималну заштиту радника. Модерни приступ пензионог система треба да обезбеди сигурне и стабилне приходе за будуће генерације. У ствари, овде је реч о инвеститорима на дуже време којима је циљ да након раздобља од више десетина година, када ефекат приноса на принос буде израженији, остваре оптималне резултате за своје чланове.

Разуме се, влади Србије је далеко лакше да оконча реформи пензионог система јер, и поред великог заостајања у региону када је у питању ова реформа, она има могућности да користи сазнања, искуства и моделе других земаља, те да њихова искуства имплементира у сопствени модел. Искуства из Словеније, Хрватске, Мађарске и Бугарске показују да пензиони фондови утичу на развој земље тако што приватном сектору обезбеђују финансијска средства за креирање нових радних места и на тај начин подстичу развој привреде.

Дакле, Србија може да у прављењу сопственог модела користи искуства других земаља, али се њен проблем пензионо-инвалидског система мора сагледати у односу на сопствене могућности. Стварањем новог пензионог система очекује се значајно смањење сиромаштва повећањем старосних, наследничких и инвалидских пензија, и то мора да има снажан ефекат на побољшање запослености и на економски раст. Радници ће почети да инвестирају у националну економију када приватни пензиони фондови

35) Трећи стуб осигурања у Србији већ постоји и његова снага зависи од могућности потенцијалних осигураника. Од априла 2006. године, када је почела примена Закона о добровољним пензијским фондовима и пензијским плановима, дозволу Народне банке Србије добило је девет друштава за управљање добровољним пензионим фондовима, и њихова укупна имовина данас износи 70 милиона еура.

буду поседовали удео у капиталу највећих домаћих компанија. Са нестајањем државног пензионог система, политичари ће коначно престати да одлучују да ли пензије треба повисити, када, за колико, или којој групацији становништва. Коначно, износ пензије треба да зависи од рада појединаца и стања економије, а не од воље српске Владе или притисака разних интересних група. У ствари, пензије морају престати да буду у функцији предизборних кампања и извор политичких конфликта. Систем приватних пензија ће имати веома важне политичке и културне последице у земљи.

Предлог измена закона о ПИО иде у правцу пооштравања услова и скоро је извесно да државна пензија неће бити довољна за пристојан живот после завршетка радног века. Држава пореским олакшицама подстиче развој добровољних пензијских фондова, али њен напор није довољан. Потребно је радити на изграђивању свести становништва о неопходности додатне штедње за старост. С друге стране, присутна је и чињеница да свега један мали проценат становништва може да издваја у добровољне пензионе фондове, управо због економске ситуације у земљи и њиховог егзистенцијалног преживљавања.

Постоји једно решење које би у садашњој ситуацији било најприхватљивије а оно је: да се новцем од директних страних инвестиција (ако их буде) и приватизације неког великог јавног предузећа изврши докапитализација државног пензионог фонда ради редовних исплата пензија док озбиљније не заживе приватни пензиони фондови. А ови фондови ће озбиљније заживети тек када се опорави привреда земље, односно када привредни раст буде на задовољавајућем нивоу, и када се сиромаштво сведе у разумне окви-ре.

Решења која ће довести до оздрављења привреде су следећа. Привреда треба плаћати мање порезе. Уместо тога треба опорезивати капитал и приходе од капитала, а под тим се подразумева и имовина која није у функцији привреде, него шпекулативних послова. Привреда треба плаћати мање, а више сви они који поседују богатство, али га не користе за отварање нових радних места. Други задатак је стварање ефикасне управе која сада гуши и блокира све инвестиције. Држава мора помоћи како би се повећале инвестиције пре свега у енергетском сектору. Треба такође улагати у железнице јер је то прилика да се привуче део средстава из Европске уније. Али треба улагати и у науку и образовање, нову технологију, јер је то дугорочно решење за подизање ефикасности привреде.

Стандард грађана Србије ће бити бољи тек када привредни раст буде 6-7 одсто. Тек тада ће се повећати запосленост и смањити

сиромаштво. Сваки привредни раст испод наведене стопе значиће даље смањење броја радника. С обзиром да ће се до 2015. године у Србији бележити мање стопе привредног раста од 6-7 одсто за очекивати је да ће запосленост спорије расти. Тек када инвестиције буду на задовољавајућем нивоу запосленост ће имати тенденцију раста. Дакле, развој земље мора да се заснива на инвестицијама, више слободне иницијативе приватног сектора и на већем образовању кадрова и запошљавању високообразоване радне снаге из земље и иностранства. Само тако се може повећати конкурентност привреде и реформисати тржиште, што је услов и за спровођење корените реформе пензионог система. Без реформе и промена Србија нема будућност.

Snezana Grk

THE REFORM OF SERBIAN PENSION SYSTEM - IN THE SHADOW OF ECONOMIC GROWTH AND AN UNFAVOURABLE DEMOGRAPHIC STRUCTURE

Summary

The point arising from the research covered in this paper is as follows: the solution to the problem of financing social and pension funds in the following one or two decades lies in “imported” workforce which will be the driving force of the development production cycle. It is the only solution for a certain degree of alleviation of the negative consequences of a poor economic and demographic policy in Serbia that has been run for several decades, and which is reflected in a severely unfavourable ratio between the number of employees and pensioners. Thus, a stable financial system, i.e. stable state finances, presupposes a balanced budget which is a prerequisite for the overall economic stability, primarily in the realm of prices and rate of exchange, as well as the cooperation with international financial institutions. The way to a lasting and sustainable economic recovery of Serbia lies in macroeconomic stability, significant growth of investments, the implementation of new technologies and the employment of highly qualified human resources from this country and abroad. At the same time, it is a requirement for creating stable sources of income for the state and social and pension funds. However, as pensions are not only a state matter, they will depend on market developments as well as individual behaviour. The implementation of the pension system reform will primarily depend on the political will for its realization.

Key words: pension system, reform, pension and disability insurance, economic growth, *demographic structure*.

ЛИТЕРАТУРА

- Alier, M. & Vittas, D. (1999), "Personal pension plans and stock market volatility", *New ideas about old age security*, World Bank.
- Grk, S. (2007), "Pension System Reform in Serbia", *Megatrend Review*, The international review of applied economics, Vol.4(1), Megatrend University, Belgrade.
- Grk, S. (2010), "Exchange rate as a mechanism in the function of Serbian economic policy", *Српска политичка мисао*, бр.3/2010, Институт за политичке студије, Београд.
- Grk, S. (2010), "Destructive national economy and politics keeps Serbia away from the European Union", *Национални интерес*, бр.1/2010, Београд.
- Iglesias, A. & Palacios, R.J. (1999), "Managing public pension reserves: Evidence from the international experience", *New ideas about old age security*, The World Bank.
- Shah, A. & Fernandes, K. (1999), "The relevance of index funds for pension investment in equities", *New ideas about old age security*, World Bank.
- Shah, A. (2000), *Issues in pension system reform in India*, Indira Gandhi Institute for Development Research Bombay, India.
- Powell, C. (2010), *Best pension system reform: Get rid of it*, The Ridgefield Press. com
- Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање Републике Србије, (2010), *Предлог закона о изменама и допунама Закона о ПИО*, Београд.
- Walliser, J. (1999), "Regulation of withdrawals in individual account systems", *New ideas about old age security*, World Bank.

Abstract

In spite of the commendations that may be heard from some international financial institutions – the World Bank and the International Monetary Fund – about the speed of the transition process in Serbia, it would be unjust not to mention that it is the oldest population that has been bearing the heaviest burden of the transition, as it is also not fair that the government has been misleading pensioners in the belief that their pensions will be increasing from the year 2011. This is hardly achievable due to the lack of the growth of budgetary revenues, i.e. the value added tax (VAT) and customs tariffs.

The transition in Serbia has its specific characteristics and limitations imposed by the budget. Serbia is facing a budget burdened by fiscal deficits, growing social expenditure and foreign debt servicing. A high foreign debt, a foreign trade deficit, inflation, political disagreements, limited budgetary resources and high unemployment, are just

some of the key parameters that have an impact on the ability to pay pensions in the forthcoming period in Serbia. A special concern is posed by population ageing, the declining birth rate and the biggest dependency ratio between the number of employees and pensioners in the region. Since Serbia today has fewer than 1.4 employees per one pensioner, it has not approached the European norms, which would require for the opening of at least two million jobs, which would in turn ensure sufficient money inflow from contributions to the Fund for Pension and Disability Insurance.

The point arising from the research covered in this paper is as follows: the solution to the problem of financing social and pension funds in the following one or two decades lies in “imported” workforce which will be the driving force of the development production cycle. It is the only solution for a certain degree of alleviation of the negative consequences of a poor economic and demographic policy in Serbia that has been run for several decades, and which is reflected in a severely unfavourable ratio between the number of employees and pensioners. Thus, a stable financial system, i.e. stable state finances, presupposes a balanced budget which is a prerequisite for the overall economic stability, primarily in the realm of prices and rate of exchange, as well as the cooperation with international financial institutions. The way to a lasting and sustainable economic recovery of Serbia lies in macroeconomic stability, significant growth of investments, the implementation of new technologies and the employment of highly qualified human resources from this country and abroad. At the same time, it is a requirement for creating stable sources of income for the state and social and pension funds. However, as pensions are not only a state matter, they will depend on market developments as well as individual behaviour. The implementation of the pension system reform will primarily depend on the political will for its realization.